

A. M.

Czy finał sporu o wykładnię art. 66 pkt. 4 Ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - prawo o adwokaturze?

Palestra 28/3-4(315-316), 60-63

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

SYGNAŁY ADWOKATURY

CZY FINAŁ SPORU O WYKŁADNIĘ ART. 66 PKT 4 USTAWY Z DNIA 26 MAJA 1982 R. — PRAWO O ADWOKATURZE?

1. Choć ustawa z dnia 26 maja 1982 r. — Prawo o adwokaturze (Dz. U. Nr 16, poz. 124) jest aktem prawnym stosunkowo świeżej daty, namnożyły się wokół niej różne wątpliwości interpretacyjne. Do przepisów o dwuznacznej (dosłownie!) treści zaliczyć należy również art. 66 pkt 4 ustawy, w myśl którego wymagań ustawowych odbycia aplikacji adwokackiej i złożenia egzaminu adwokackiego (art. 65) nie stosuje się m.in. do osób, które odbyły aplikację radcowską przewidzianą w przepisach o radcach prawnych i złożyły egzamin radcowski oraz przynajmniej przez 3 lata zajmowały stanowisko radcy prawnego w pełnym wymiarze zatrudnienia. Po wejściu w życie ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. Nr 19, poz. 145) spora liczba radców prawnych mających niezbędny staż pracy złożyła do okręgowych rad adwokackich wnioski o wpis na listę adwokatów, powołując się na wymieniony wyżej przepis art. 66 ust. 4 prawa o adwokaturze. Okręgowe rady adwokackie odmawiały wnioskodawcom prawa wpisania na listę adwokatów, wychodząc z założenia, że nie mają oni uprawnień do zwolnienia ich od wymagania odbycia aplikacji adwokackiej i zdania egzaminu adwokackiego. Od tego rodzaju uchwał okręgowych rad adwokackich zainteresowani radcowie prawni składali odwołania do Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej, zarzucając ORA wadliwą wykładnię przepisu art. 66 pkt 4 p.o.a.

Prezydium NRA uznawało przez dłuższy czas złożone odwołania za nieuzasadnione. Wbrew twierdzeniom zainteresowanych radców prawnych Prezydium NRA zaznaczało w uzasadnieniach swych uchwał, że „brak jest podstaw prawnych do przyjęcia, aby odbycie aplikacji arbitrażowej i uzyskanie uprawnień radcy prawnego — w oparciu o postanowienia uchwały nr 533 Rady Ministrów z 1961 r. — było równoznaczne z odbyciem aplikacji radcowskiej, przewidzianej w przepisach o radcach prawnych, i złożeniem egzaminu radcowskiego w rozumieniu art. 66 pkt 4 p.o.a. Nie można bowiem — stwierdzało dalej Prezydium NRA — aplikacji sądowej i prokuratorskiej oraz egzaminu sędziowskiego i prokuratorskiego zrównywać z aplikacją arbitrażową i egzaminem radcowskim o ograniczonym zakresie, a w konsekwencji również z ograniczoną praktyką sądową. Dopiero ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, wprowadzająca 3-letnią aplikację radcowską i egzamin prawniczy w pełnym zakresie, stworzyła warunki do merytorycznego zrównania kwalifikacji radcowskich z kwalifikacjami sędziowskimi i prokuratorskimi.”

Stanowisko i argumentacja jurydyczna Prezydium NRA w tej kwestii były ze wszech miar rzeczowe i wydawały się w pełni uzasadnione. Ze stanowiskiem Prezydium NRA nieoczekiwanie nie zgodził się Minister Sprawiedliwości, który pismem z dnia 8 czerwca 1983 r. wystąpił do Sądu Najwyższego (Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) z pytaniem prawnym dotyczącym wykładni art. 66 pkt 4 p.o.a. oraz z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania przez Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów. To pytanie prawne miało następującą treść:

„Czy przepis art. 66 pkt 4 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. — Prawo o adwokaturze (Dz. U. Nr 16, poz. 124):

a) ma zastosowanie do osób, które zgodnie z dotychczas obowiązującymi przepisami, a mianowicie uchwałą nr 533 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1961 r.

w sprawie obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych (M.P. Nr 96, poz. 406) — również przed wejściem w życie ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. Nr 19, poz. 145) — odbyły aplikację arbitrażową i złożyły egzamin na stanowisko radcy prawnego oraz przynajmniej 3 lata zajmowały stanowisko radcy prawnego w pełnym wymiarze zatrudnienia?

- b) będzie miał zastosowanie tylko do osób, które po wejściu w życie powołanej wyżej ustawy o radcach prawnych z dnia 6 lipca 1982 r. i na zasadach w niej określonych odbędą aplikację radcowską, złożą egzamin radcowski oraz co najmniej przez 3 lata będą zajmowały stanowisko radcy prawnego w pełnym wymiarze zatrudnienia?"

W istocie rzeczy — jak to wynika z uzasadnienia zawartego w wystąpieniu do Sądu Najwyższego — Minister Sprawiedliwości zakwestionował stanowisko Prezydium NRA i niektórych ORA co do wykładni art. 66 pkt 4 i rozumienia zakresu stosowania art. 99 prawa o adwokaturze. W konkluzji Minister Sprawiedliwości, wobec rozbieżności występujących w orzecznictwie ORA i NRA, uznał za w pełni uzasadnioną konieczność przedstawienia Sądowi Najwyższemu wymienionego na wstępie pytania prawnego i udzielenia przez Sąd Najwyższy odpowiedzi na to pytanie, dodając przy tym, że jest to nieodzowne. Minister Sprawiedliwości dowodził, że w czasie uchwalenia ustawy o adwokaturze (26 maja 1982 r.) „przepisami o radcach prawnych” była powołana już wyżej uchwała nr 533 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1961 r. i że aplikacji arbitrażowej nie można traktować jako „niepełnej” czy „gorszej” w stosunku do aplikacji, o której mowa w ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. Nr 19, poz. 145). Inny zaś zupełnie krąg osób obejmuje dyspozycja art. 99 ustawy o adwokaturze, chodzi w nim bowiem o wysoko kwalifikowanych prawników, np. kierowników komórek prawnych urzędów wojewódzkich, którzy nie odbywali nawet aplikacji arbitrażowej i nie złożyli stosownego egzaminu.

Trzeba tu zauważyć, że w adwokaturze istniała już od dawna tendencja aktywizująca tzw. drożność zawodową (obok radców prawnych dotyczy to osób wymienionych w art. 66 pkt 1—3); chodziło jedynie o zastosowanie odpowiednich kryteriów kwalifikacyjnych przy wpisie na listy adwokatów.

2. Uchwałą z dnia 11 sierpnia 1983 r. Sąd Najwyższy — Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie siedmiu sędziów pod przewodnictwem prezesa SN T. Szymanka udzielił odpowiedzi na wniosek Ministra Sprawiedliwości, skierowany przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, i postanowił wpisać do księgi zasad prawnych uchwałę następującej treści:

Artykuł 66 pkt 4 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. — Prawo o adwokaturze (Dz. U. Nr 16, poz. 124) stosuje się także do osób, które odbyły aplikację arbitrażową i złożyły egzamin radcowski przed dniem 1 października 1982 r. zgodnie z przepisami uchwały nr 533 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1961 r. w sprawie obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych (M.P. Nr 96, poz. 406) oraz przynajmniej przez 3 lata zajmowały stanowisko radcy prawnego w pełnym wymiarze zatrudnienia.

Zdawałoby się, że po podjęciu powyższej uchwały przez wysokie, złożone z siedmiu sędziów gremium Sądu Najwyższego klamka ostatecznie zapadła. Jak wiadomo, w doktrynie i w praktyce wiele razy przyjmowano za podstawę rozstrzygnięć sądowych różne metody interpretacyjne, jak np. wykładnię historyczną, funkcjonalną, gramatyczną, teleologiczną, rozszerzającą bądź zwążającą, byle nie „naciągana”. Lakoniczność tezy wymienionej wyżej uchwały i brak na razie jej uza-

sadnienia nie pozwoliły zgłębić źródła i sedna zastosowanej przez SN wykładni art. 66 pkt 4 p.o.a.

Prezydium NRA uznało orzeczenie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego za nie zamykające sprawy i w piśmie z dnia 2 września 1983 r. skierowało wniosek do Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego prof. dra Włodzimierza Berutowicza, w którym zwrócono się o rozważenie możliwości ponownego przeanalizowania odpowiedzi na pytanie prawne Ministra Sprawiedliwości przez skierowanie sprawy na posiedzenie całej Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego. Ze względu na to, że naczelny organ samorządu adwokackiego nie miał możliwości przedstawienia swojego stanowiska co do omawianego pytania prawnego Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1983 r., NRA wyraziła w powołanym wyżej piśmie swój pogląd w tej spornej sprawie argumentując, że osoby, które odbyły aplikację arbitrażową (w wykonaniu uchwały nr 533 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1961 r.) i złożyły egzamin na stanowisko radcy prawnego oraz przez trzy lata zajmowały stanowisko radcy prawnego w pełnym wymiarze zatrudnienia, nie są podporządkowane dyspozycji art. 66 pkt 4 p.o.a., lecz mogą podlegać wpisowi na listę adwokatów na zasadach i w trybie określonych w art. 99 prawa o adwokaturze z 1982 r.

Dla uzasadnienia swego stanowiska Prezydium NRA podało, że zastosowana przez skład siedmiu sędziów SN wykładnia przepisów uchwały nr 533 Rady Ministrów w sensie odpowiadającym określeniu: „aplikacja radcowska przewidziana w przepisach o radcach prawnych” — nie wytrzymuje krytyki z powodów bliżej podanych w piśmie do Pierwszego Prezesa SN. Program aplikacji arbitrażowej był nieporównywalny z programem aplikacji sądowej i prokuratorskiej, tudzież aplikacji adwokackiej.

Prezydium NRA zaznaczyło ponadto, że tekst projektu ustawy — Prawo o adwokaturze, poddany pod głosowanie Sejmu na plenarnym posiedzeniu w dniu 26 maja 1982 r. zawarty był w druku sejmowym oznaczonym nr 195. Z pisma przewodniego z dnia 17 maja 1982 r. kierującego pod obrady Sejmu z wnioskiem o uchwalenie projektu ustawy — Prawo o adwokaturze wynika, że druk sejmowy nr 195 obejmuje tekst uzgodniony z zainteresowanymi tym tekstem komisjami sejmowymi i został potem przyjęty przez głosowanie. Treść druku sejmowego nr 195 wyraźnie wskazuje na to, że w art. 66 pkt 4 projektu ustawy mowa jest o osobach, które „odbyły aplikację radcowską przewidzianą w ustawie o radcach prawnych”. Poprawki zgłoszone przez posła-sprawozdawcę na plenarnym posiedzeniu Sejmu w dniu 26 maja 1982 r. nie zawierały wniosków o zmianę treści art. 66 pkt 4 projektu ustawy — Prawo o adwokaturze. Należy zatem stwierdzić, że na wniosek właściwych Komisji sejmowych Sejm uchwalił w dniu 26 maja 1982 r. ustawę — Prawo o adwokaturze w części dotyczącej art. 66 pkt 4 w brzmieniu określonym w druku sejmowym nr 195. Tymczasem tekst ustawy — Prawo o adwokaturze, opublikowany w Nr 16 Dziennika Ustaw z 1982 r., ma inne brzmienie. Wynika stąd niezbicie, że przed publikacją, a po uchwaleniu ustawy dokonano poprawki polegającej na zastąpieniu w art. 66 pkt 4 słowa „ustawy” słowem „przepisów”. Wspomniana poprawka, wprowadzona do tekstu prawdopodobnie w dobrej wierze przez osobę przygotowującą tekst ustawy do publikacji w Dzienniku Ustaw, ma pozornie charakter jedynie redakcyjny, tj. nie wpływający na zmianę merytorycznej treści przepisu. W praktyce jednak okazało się, że jej skutki mają znaczenie poważniejsze i jeszcze dalej idące.

Zmiana redakcji art. 66 pkt 4 ustawy spowodowała mianowicie zatarcie wyraźnej początkowo intencji ustawodawcy, a w swojej dalszej konsekwencji zrodziła

rozbieżności w zakresie interpretacji powołanej normy prawnej, opisane w uzasadnieniu zawartym w wystąpieniu Ministra Sprawiedliwości do SN. Zdaniem Naczelnej Rady Adwokackiej, skoro obowiązujące w dacie uchwalenia prawa o adwokaturze przepisy o radcach prawnych nie miały rangi ustawowej, to użycie w treści art. 66 pkt 4 projektu zwrotu „ustawy o radcach prawnych” (druk sejmowy nr 195) wskazuje na intencję ustawodawcy polegającą na zamiarze objęcia dyspozycją cytowanego przepisu wyłącznie tej grupy osób, która ukończyła aplikację radcowską przewidzianą w opracowywanej równolegle ustawie, regulującej zawód radcy prawnego.

Jak wynikało z całości wywodów, przyjęcie — zdaniem Naczelnej Rady Adwokackiej — odmiennej od przedstawionej w piśmie Prezydium NRA interpretacji art. 66 pkt 4 ustawy — Prawo o adwokaturze z 1982 r. prowadziłoby do niczym nie umotywowanego „uprzywilejowania” jednej tylko grupy zawodowej, tj. radców prawnych. Kolidowałoby to także z interesem społecznym i prawidłowo pojętym interesem zawodów prawniczych, który wymaga zabezpieczenia się przed przypięciem (składnąc pożądanym w innych warunkach) do adwokatury osób nie posiadających odpowiednich kwalifikacji i przygotowania zawodowego.

Do listu Prezydium NRA załączono druk sejmowy nr 195.

W odpowiedzi na list, o którym mowa, Prezes Sądu Najwyższego sędzia Jan Zak udzielił w piśmie z dnia 5 grudnia 1983 r. odpowiedzi tej treści (BO 246/83), że „brak jest podstaw do skierowania na posiedzenie całej Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego wniosku o podjęcie uchwały zawierającej odpowiedź na pytanie prawne Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie interpretacji art. 66 pkt 4 ustawy z dnia 26.V.1982 r. — Prawo o adwokaturze. Po omówieniu sprawy w gronie sędziów znawców problematyki uznano, że uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego wyjaśnia wątpliwości wystarczająco.”

W odpowiedzi Prezesa Sądu Najwyższego Jana Zaka pominięto całkowicie tekst druku sejmowego nr 195, tak jakby go zupełnie nie było.

Dalsza droga sądowa została w ten sposób zamknięta. Istnieje chyba jednak jakiś inny, pozasądowy tryb wykładni przepisów ustawy. Sprawa ma znaczenie precedensowe.